

Er ref/dnr: 2340-2022

Vårt dnr: 2022/0027

Havs- och vattenmyndigheten

Stockholm 10 oktober 2022

Yttrande gällande Avgränsningssamråd för miljökonsekvensbeskrivning av ändrade havsplaner

Sammanfattning

- Naturskyddsföreningen är positiv till utbyggnaden av vindkraft, men vill framhålla att det inte får ske på bekostnad av skyddsvärd natur.
- När havsplanerna uppdateras är det viktigt att ta hänsyn till EUs biodiversitetsstrategi och Sveriges utfästelser om 30% skydd och 10% strikt skydd.
- Det finns ett stort behov av nyare och bättre underlag för såväl flyttfåglar och sjöfåglar som tumlare för att informera processen kring uppdatering av havsplanerna

Bakgrund

Sveriges första havsplaner antogs den 10 februari i år, men i samband med beslutet fick ett antal myndigheter i uppdrag att möjliggöra för ytterligare 90TWh havsbaserad elproduktion. Havs- och vattenmyndigheten har därför inlett en ny havsplaneringsprocess där förslag ska lämnas till regeringen senast den 24 december 2024.

En strategisk miljöbedömning enligt miljöbalken genomförs nu som en del i havsplaneringsprocessen. Syftet med avgränsningssamrådet är att ta fram en bild av vilka frågor som den strategiska miljöbedömningen ska fokusera på och med vilken detaljeringsnivå. HaV föreslår en avgränsning baserad på föregående planeringsomgång och önskar i samrådet särskilt få svar på vissa specifika frågor, varav vissa adresseras nedan.

Generella synpunkter

Naturskyddsföreningen arbetar aktivt för omställningen till ett helt förnybart elsystem. I en rapport från 2021 har vi visat på möjliga utbyggnadsområden med potential för 126 TWh vindkraft, varav en betydande del belägen till havs¹. Denna rapport innefattade endast områden grundare än 35 meter, vilket innebär att potentialen till havs sannolikt är betydligt större. Med sin höga potential för elproduktion, tack vare större vindkraftverk och starkare vind, samt möjlighet att lokaliseras i södra Sverige, där behovet är störst, ser Naturskyddsföreningen havsbaserad vindkraft som en viktig tillgång i Sveriges energi- och klimatomställning. Precis som med landbaserad vindkraft är dock lokaliseringen av den havsbaserade vindkraften avgörande för om den kan anses vara lämplig.

I ljuset av klimatkrisen, den pågående förlusten av biodiversitet och behovet av havets förmåga att binda kol är det mycket viktigt att ge områdesskydd och restaurering av havsmiljön väl tilltaget utrymme i de nya havsplanerna.

Föreningen vill också särskilt framhålla behovet av analyser av kumulativa effekter, både av flera vindkraftsparker i förhållande till varandra i såväl Sverige som kringliggande länder, och av olika typer av påverkansfaktorer, inte bara från konstruktion och drift av vindkraft. Detta är viktigt på såväl ekosystemnivå som på art- och populationsnivå.

Specifika synpunkter

Kapitel 2

Hur bör alternativ hanteras i havsplaneringen respektive miljöbedömningen?

Under sektion 2.1 anges att nollalternativet kommer att utgå från de havsplaner som antogs i februari 2022 är fullt utbyggda.

Naturskyddsföreningen anser att bedömningen av hur miljön i havet kommer att förbättras genom de nuvarande havsplanerna starkt har överdrivits, inte minst givet att planerna endast är vägledande. Det är därför mer relevant att nuläget jämförs med såväl planförslag som eventuella planalternativ eller jämförelser inom miljöbedömningen.

Bör miljökonsekvensbeskrivningen avgränsas i tid och rum på ett annat sätt? I så fall hur?

Angående avgränsningen i tid så anser Naturskyddsföreningen att miljöbedömningen bör belysa effekter och konsekvenser på längre sikt än fram till 2040. Effekter på havsmiljön och bestånd av t.ex. fisk och marina däggdjur kan vara långsiktiga. Det är högst relevant att man bedömer inte bara den period då utbyggnad av den havsbaserade vindkraften sker utan också dess

¹ Naturskyddsföreningen 2021, [Vindkraft En viktig del av framtidens energisystem](#).

livstid och avveckling. Likaså kan miljöförhållandena i bottenmiljöer ha en lång återhämtningstid efter att fiske med redskap med bottenkontakt avslutats, eller marina skyddade områden efter att skyddsåtgärder satts in. Man bör även betänka att själva inrättandet om skyddsåtgärder kan komma att ta betydande tid, inte minst om det rör områden i den ekonomiska zonen.

Angående avgränsningen i rum anser vi att det kan vara relevant att redovisa effekterna på vissa maritima sektorer, såsom t.ex. det kustnära fisket på en lägre nivå än nationell. Även effekter på människors hälsa och befolkning kan vara av intresse att beskriva på en mer lokal/regional skala.

Vi tillstyrker det som skrivs i förslaget om att miljöeffekterna av havsplanerna kan komma att kräva mer detaljerade analyser på havsområdes- och områdesnivå. Inte minst är det viktigt att beskriva fiskets effekter såväl i stora drag som på en mer detaljerad geografisk nivå.

Bedömningsgrunder och metod

Naturskyddsföreningen är oroad över den överskattning av miljöförbättringar som gjordes inför de nuvarande havsplanerna. Antagandena om minskad påverkan från olika sektorer, inte minst fisket, inför analyserna i Symphony är minst sagt frikostiga (se t.ex. tabell 2.2 i MKBn²). I kommande miljökonsekvensbeskrivning hoppas vi se en realistisk beskrivning av fiskets påverkan och hur denna kan komma att ändras baserat på planförslagen.

Vi vill också understryka vikten av att ta hänsyn till försiktighetsprincipen då kunskapsunderlag saknas.

Kapitel 3 Kunskapsunderlag

Vi skulle vilja lyfta bristen på kartunderlag när det rör flyttande fågel och fladdermöss, vilket lyfts i rapporten Ekologiskt hållbar vindkraft i Östersjön³. Även för sjöfågel är tillgången till underlag mycket begränsad, inte minst i utsjön. Givet att uppdateringen av havsplanerna har till syfte att göra plats för en kraftigt utbyggd vindkraft till havs finns ett stort behov av att omgående kartlägga såväl flyttfåglar som sjöfåglar i utsjön och effekterna av havsbaserad vindkraft på dessa. Utan denna kunskap är det omöjligt att bedöma vilka effekter en storskalig expansion av den havsbaserade vindkraften skulle få i något av våra havsområden. Utan en grundläggande undersökningar om flyttfågel och sjöfågels användning av havsområdet eller luftrummet ovan detta för att etablera en base-line, finns det heller något att jämföra med framöver för att kunna bedöma vilka effekter utbyggnaden av vindkraften faktiskt har fått. Därutöver är det viktigt att all kunskap om biota (bl.a. fågel) som framkommer vid undersökningar inför vindkraftsetableringar borde

² Havs- och vattenmyndigheten 2019. [Miljökonsekvensbeskrivning av havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet.](#)

³ Isaeus m fl. 2022 [Ekologiskt hållbar vindkraft i Östersjön.](#)

tillgängliggöras i sin helhet. Det bör därtill också framhållas att det finns behov av en kraftigt ökad miljöövervakning på området.

Rörande det begränsade underlag som finns rörande flyttande rovfågel vill vi rekommendera rapporten *Flaskhalsar för flyttande rovfåglar i Fennoskandia*⁴ för att informera om olämpliga områden för etablering av havsbaserad vindkraft.

När det gäller tumlare, som särskilt i Östersjön är känsliga för påverkan från konstruktion och drift av vindkraft, har problem uppkommit i relation till datainsamling för bolagens miljökonsekvensbeskrivningar då Försvarmakten sedan 2021 motsatt sig utökad akustisk övervakning av tumlare i svenska vatten. Detta innebär att energibolagen i sina ansökningar hänvisas till att endast använda resultaten från SAMBAH-projektet. Detta är ett problem av två orsaker. Dels är resultaten från SAMBAH nu omkring 10 år gamla, vilket innebär att utbredningen av tumlare i Östersjön kan ha förändrats, särskilt med tanke på situationen för flera av tumlarens bytesdjur, t.ex. torsk och sill/strömming. Dessutom är resultaten från SAMBAH på en storskalig nivå som inte lämpar sig för bedömningar av påverkan på lokal nivå. Vi ser därför ett akut behov av att en ny storskalig inventering av tumlare, SAMBAH II, genomförs så snart som möjligt.

Kapitel 4 Förhållande till planer och policyer

Vi vill här understryka det tydliga och viktiga förhållandet mellan havsplanerna och EUs biodiversitetsstrategi samt den kommande restaureringslagen. Det är viktigt att tillräckligt utrymme lämnas i havsplanerna för 30% skydd inklusive 10% strikt skydd. I de nuvarande havsplanerna har inte tillräcklig hänsyn tagits till behovet av att skydda ytterligare områden.

Föreningen vill också framhålla att naturhänsyn inte får stå tillbaka för exploatering. Det är därför viktigt att vindkraften planeras och byggs utanför skyddade och skyddsvärda områden.

Ytterligare kommentarer

I arbetet med att uppdatera havsplanerna för att skapa förutsättningar för mer vindkraft till havs hoppas vi se hänsyn tagen till det faktum att både teknikutveckling och kunskapsinsamling om havsmiljön går framåt. Nya typer av fundament och flytande verk gör att vindkraft idag kan placeras på större djup, och det bör därför vara inte bara möjligt utan även eftersträvansvärt att undvika exploatering av havsområden med höga naturvärden, till exempel utsjöbankar. Vi hoppas att detta kommer att synas i de nya havsplanerna. Riksintresseområden för energiproduktion som pekades ut för tio år sen eller

⁴ Hansson 2020. [Flaskhalsar för flyttande rovfåglar i Fennoskandia](#).

mer är troligen inte de områden som är mest lämpade för vindkraft med dagens nya teknik och kunskap om havsmiljön.

Slutligen vill Naturskyddsföreningen påpeka att det är olyckligt att arbetet med att fastställa anslutningspunkter vid svenska kusten har föregått arbetet med att peka ut områden lämpliga för vindkraft. Föreningen hoppas därför att miljökonsekvensbeskrivningen och havsplanerna ser över hur väl de föreslagna anslutningspunkterna fungerar i förhållande till var de föreslagna vindkraftsområdena hamnar. Vi föreslår vidare att om anslutningspunkter inte är väl matchade med vindkraftsområden så bör man också se över och visa på alternativa anslutningspunkter.

Detta remissvar har utarbetats av Stina Tano, sakkunnig marina ekosystem och fiske, och Ida Carlén, sakkunnig hav, vid rikskansliet, med hjälp av Erik Pihl, sakkunnig energi och Therese Börjesson, chef för Hav, vatten och miljögifter på Naturskyddsföreningen.

För Naturskyddsföreningen

Stockholm dag som ovan

Therese Börjesson
chef för Hav, vatten och miljögifter